

Oversigt over nuværende initiativer på veteranområdet

INDLEDNING

Forsvaret har som arbejdsgiver et særligt ansvar i forhold til soldater, der har været udsendt. Denne oversigt giver et samlet overblik over de politiske aftaler på veteranområdet og gældende initiativer på følgende områder:

- Initiativer på andre ministerområder
- Initiativer på Forsvarsministeriets område, herunder:
 - Initiativer før, under og efter udsendelse
 - Initiativer for de mest udsatte veteraner
 - Initiativer for veteraners beskæftigelse
 - Initiativer for familier og pårørende
 - Initiativer for anerkendelse
 - Initiativer for forebyggelse og forskning
 - Initiativer for behandling af veteraners arbejdsskader

Faglige og frivillige organisationer, kommuner og regioner yder også en vigtig indsats for anerkendelse og støtte til veteraner og pårørende. Disse initiativer er ikke beskrevet i denne oversigt, men Veterancentret kan vejlede veteraner og pårørende om de forskellige typer af indsatser.

Danmarks veteranpolitik og Aftale om udvikling af veteranindsatsen

Fundamentet for Danmarks veteranindsats blev lagt med den første veteranpolitik i 2010 og blev siden opdateret i 2016. Politikken er centreret om fem grundsten:

1. Veteraner skal anerkendes for deres indsats for Danmark.
2. Veteranindsatsen omfatter tiden før, under og efter en udsendelse.
3. Veteranerne er ikke ene om at blive påvirket af en udsendelse, det bliver baglandet også. De pårørende er en integreret del af indsatsen.
4. Støtte til sårede veteraner skal være koordineret, helhedsorienteret og tage udgangspunkt i den enkelte veterans behov og resurser.
5. Tjeneste i internationale missioner udføres på vegne af Danmark. Når veteraner vender hjem, er det et fælles ansvar at give dem en respektfuld modtagelse.

Regeringen og et bredt flertal i Folketinget blev i 2024 enige om en aftale om udvikling af veteranindsatsen under forsvarsforliget 2024-2033, hvor det blev besluttet at udvikle veteranindsatsen for i alt ca. 2,4 milliarder kroner. Aftalens generelle indhold præsenteres nærmere i afsnittet om større politiske initiativer på veteranområdet, mens de enkelte initiativer fremgår under afsnittet om initiativer under Forsvarsministeriets ressort.

Veterancentret

Veterancentret blev oprettet i 2011 og yder service til veteraner, pårørende og aktører på veteranområdet. Veterancentret fungerer som én indgang for støtte til soldater, veteraner og pårørende. Den udsendelsesansvarlige myndighed og Veterancentret sørger for, at støtten til udsendte soldater, veteraner og deres pårørende koordineres bedst muligt. I Danmark er der livslang støtte til veteraner og deres pårørende ved Veterancentret, der bl.a. tilbyder psykologisk behandling, socialfaglig bistand, opsøgende tiltag målrettet veteraner og pårørende, forskning og administration af tilskud. Veterancentrets indsats bygger på evidens og forskning.

Veterancentret er ansvarlig for løbende at udvikle og koordinere indsatsen på tværs af den offentlige sektor, ligesom Veterancentret har en koordinerende rolle på tværs af offentlige myndigheder (regioner, kommuner og Forsvaret), frivillige aktører, faglige organisationer og virksomheder. Det sker primært gennem information, videndeling og etablering af relationer til relevante aktører. Herunder etablering af fora, hvor aktører kan inviteres til at deltage samt gennem formidling af tilskud og puljer. Derudover er Veterancentret ofte inddraget på enkeltsagsniveau.

Dertil er der indgået samarbejdsaftaler mellem Veterancentret og alle Danmarks kommuner. Veterancentret støtter og har et tæt samarbejde med frivillige og faglige organisationer.

INDHOLD

Indledning	1
Initiativer under Forsvarsministeriets ressort.....	4
Initiativer før, under og efter udsendelse	4
Før udsendelse	4
Under udsendelse	5
Efter udsendelse	6
Initiativer for de mest udsatte veteraner.....	7
Initiativer for veteraners beskæftigelse.....	10
Initiativer for familier og pårørende.....	10
Initiativer for anerkendelse	13
Initiativer for forebyggelse og Forskning	16
Initiativer for veteraners arbejdsskader	17
Oversigt over større politiske initiativer på veteranområdet siden 2010	21
Initiativer under øvrige ministerområder	24
Initiativer under Indenrigs- og Sundhedsministeriets ressort	24
Initiativer under Social- og BOLIGministeriets ressort.....	25
Initiativer under Børne- og Undervisningsministeriets ressort	25

INITIATIVER UNDER FORSVARSMINISTERIETS RESSORT

INITIATIVER FØR, UNDER OG EFTER UDSENDELSE

Der kan både før, under og efter udsendelsen søges støtte, rådgivning og vejledning hos Veterancentrets psykologer, socialrådgivere, beskæftigelsesrådgivere, opsøgende rådgivere og familieenhed, der er placeret på lokale tjenestesteder.

Før udsendelse

- *Fokus på psykisk robusthed:*
Personer, der skal aftjene værnepligt, ansættes i Forsvaret eller optages på en af Forsvarets uddannelser, får foretaget en lægefaglig undersøgelse og en vurdering af deres psykiske robusthed med henblik på at identificere personer, der kan have en øget risiko for udvikling af efterreaktioner. Dette med fokus på personens psykiske håndtering af oplevelser samt risiko for reaktioner ved nuværende eller tidligere psykiatriske lidelser. Personelkommandoen har desuden mulighed for at anvende lægefaglige undersøgelser, psykologiske screeningsværktøjer samt psykologinterview.
- *Kontaktofficer – et bindeled mellem Forsvaret og de pårørende:* Allerede inden en soldat udsendes, udpeges der en kontaktofficer ved soldatens tjenestested eller ved det tjenestested, der er ansvarlig for udsendelsen. Kontaktofficeren er bindeled mellem Forsvaret og de pårørende både før, under og efter udsendelsen – også ved tilskadekomst og dødsfald. Kontaktofficeren er typisk de pårørendes indgangsvinkel til resten af Forsvarets støttetilbud og kan kontaktes døgnet rundt. Kontaktofficeren arrangerer bl.a. pårørendearrangementer før, under og efter udsendelsen. Kontaktofficererne kan gennemføre et uddannelsesmodul ved Veterancentret i forbindelse med deres uddannelse til kontaktordningen.
- *Obligatoriske helbredsundersøgelser:* Som led i udvælgelsen af soldater, der skal udsendes, gennemføres obligatoriske helbredsundersøgelser med særlig opmærksomhed på parathed. Forsvarets psykologer inddrages i relevant omfang.
- *Styrket udvælgelse:* Forud for udsendelse foretages der en individuel vurdering af, hvorvidt personel der har været i kontakt med Forsvarets psykologer, er særligt udsat for at udvikle psykiske efterreaktioner eller har øget risiko for repatriering. Indsatsen bidrager til at styrke egnethedsvurderingen forud for udsendelse, herunder om der skal iværksættes særlige støttetiltag under udsendelsen.
- *Orientering før udsendelsen:* Alt personel samt pårørende orienteres før udsendelsen om personlige og familiære udfordringer, der kan opstå i forbindelse med udsendelse, herunder mental og praktisk forberedelse af "hjemmefronten" samt

juridiske- og forsikringsmæssige forhold. Der orienteres også om støttemulighederne ved Veterancentret, som forestår orienteringerne. Endvidere orienteres om Organisationen for Personlig Rådgivning og Kollegastøtte (OPRK) samt frivillige- og faglige organisationers støtte.

- *Missionsforberedende uddannelse for soldater, chefer og førere:* Alle soldater undervises i brugen af "Operativ Stress Kontrol", som er en subjektiv visuel skala, der grafisk beskriver soldaters belastningsniveau. Herudover gennemføres yderligere missionsforberedende uddannelse for chefer og førere af enheder. Uddannelsen skal medvirke til at styrke deres evne til ledelse af soldater under internationale operationer og bygger bl.a. videre på brugen af "Operativ Stress Kontrol" i et ledelsesperspektiv.
- *Forebyggelse af psykiske efterreaktioner gennem Mental Militær Træning:* Et konkret program for mental træning skal medvirke til at styrke den enkelte soldats mentale sundhedskompetencer og forebygge efterreaktioner. Programmet er integreret på strukturbestemte uddannelser og i værnepligten, men tilbydes også som åbne kurser og som enkeltstående kurser til relevante enheder.

Under udsendelse

- *Kontaktbesøg af Veterancentrets psykologer:* Veterancentrets psykologer gennemfører kontaktbesøg i løbet af udsendelsen. Mindre bidrag og enkeltmandsmissioner får besøg efter nærmere koordination med Veterancentret. Ved alvorlige hændelser kan Veterancentrets psykologer sendes til missionsområdet.
- *Veterancentrets socialrådgivere støtter ved hjemsendelse før tid:* Alle soldater, der bliver hjemsendt før tid, bliver kontaktet af Veterancentrets socialrådgivere med henblik på at afklare behov for støtte.
- *Kontaktofficeren står til rådighed for soldaten og de pårørende:* Hvis en soldat kommer hjem fra missionsområdet før tid, vil kontaktofficeren være til rådighed for veteranen og de pårørende. Kontaktofficeren kan bl.a. være behjælpelig med transport efter behov og kontakt til Forsvarets øvrige tilbud om støtte, samt almindelig rådgivning og opfølgning.
- *Tilskadekomne og sårede veteraner behandles medicinsk i det offentlige sygehusvæsen:* Da Forsvaret har ønsket at oparbejde en høj grad af rutine og ekspertise ved modtagelse og behandling af syge og sårede, er Rigshospitalet det primære modtagesygehus for svært tilskadekomne, hvorimod andre tilskadekomne vil blive tilbudt behandlingssted i hjemregionen, afhængigt af sygdommens karakter og efter ønske fra den tilskadekomne. Når veteranen ankommer fra missionsområdet til behandling i det offentlige system, vil kontaktofficeren

være til stede, og sørge for at eventuelt pårørende bliver transporteret til hospitalet, hvis dette ønskes. Kontaktofficeren vil herefter støtte veteranen og de nærmeste pårørende efter behov og inddrage relevante samarbejdspartnere fra det øvrige forsvar (fx kontaktlæge og Veterancentret). Det er også en mulighed, afhængigt af de specifikke omstændigheder, at den af Forsvarets Sanitetskommando udpegede kontaktlæge kan være til stede ved ankomsten til Danmark.

- *Tilskud til KFUM's Soldatermission i missionsområderne:* Årligt tilskud til aflønning og uddannelse af medarbejdere, der udsendes i forbindelse med drift af soldaterhjem til støtte for udsendte i Forsvarets internationale operationer.

Efter udsendelse

- *Afviklingsarrangementer og hjemkomstsamtaler:* Umiddelbart efter hjemkomst gennemføres afviklingsarrangementer for alle veteraner, der har været udsendt med henblik på gennemgang af administrative, sundhedsfaglige og andre forhold i forbindelse med udsendelsen. Veterancentrets psykologer gennemfører i samme forbindelse obligatoriske hjemkomstsamtaler med alle veteraner, der har været udsendt. Samtalerne har til formål at afklare eventuelle behov for støtte.
- *Mulighed for Akklimatiserings- og Reintegrationsforløb efter en udsendelse:* Såfremt der under en udsendelse har været tale om ekstra hård belastning som f.eks. kamphandlinger, alvorlig tilskadekomst og lignende, kan der iværksættes et Akklimatiserings- og Reintegrationsforløb af op til ca. seks ugers varighed, hvor veteranerne har mulighed for at bearbejde oplevelserne med ligestillede samt at vænne sig til overgangen til en tilværelse i Danmark igen. Denne type forløb initieres via Forsvarskommandoens Operationsstab som indsættende myndighed. I tilknytning til Akklimatiserings- og Reintegrationsforløbet orienteres veteranerne om job- og uddannelsesmuligheder, herunder ved Forsvaret.
- *Opfølgning på de udsendte tre måneder efter hjemkomst:* Tre måneder efter hjemkomst samles de tidligere udsendte veteraner med henblik på socialt samvær, information og opfølgning. Formålet er at sikre, at veteranerne får en opfølgning på deres hjemkomst gennem en række fælles aktiviteter, der bl.a. omfatter en gennemgang af psykiske og fysiske efterreaktioner. Deltagelse er pligtig for tjenestegørende veteraner og frivillig for hjemsendte veteraner. Ved de sejlede enheder vil besætningerne blive samlet, når skibschefen skønner, at der er et behov.
- *Opfølgning på de udsendte seks måneder efter hjemkomst:* Seks måneder efter hjemkomst udsendes spørgeskema til alle udsendte om oplevelser og reaktioner. Veterancentrets psykologer retter henvendelse til veteraner, der viser tegn på støttebehov, medmindre veteranen aktivt frabeder sig at blive kontaktet.

- *Opfølgning på de udsendte to, fem og otte år efter hjemkomst:* Alle veteraner får efter henholdsvis to, fem og otte år et brev tilsendt med orientering om mulighed for støtte fra Veterancentret. Hvis veteranen besvarer henvendelsen og giver udtryk for, at han/hun har behov for hjælp, eller hvis besvarelsen indikerer, at støtte kunne være relevant, vil den pågældende blive kontaktet af Veterancentret, der koordinerer tilgangen til Veterancentrets tilbud, herunder psykologstøtte.
- *Veterancentret tilbyder livslang støtte for veteraner og deres pårørende:* Veteraner og pårørende kan døgnet rundt, alle årets dage, komme i kontakt med en socialrådgiver via Veterancentrets døgntelefon (72 81 97 00). Veteraner bosiddende i Grønland og på Færøerne kan ringe til døgntelefonen til lokal telefon-takst. Nummeret i Grønland er +299 582304. På Færøerne er nummeret +298 916161. Inden for daglig arbejdstid kan veteraner og deres pårørende komme i kontakt med en psykolog, en beskæftigelsesrådgiver, en opsøgende rådgiver, en familiebehandler eller blive henvist til en af Forsvarets læger ved Forsvarets Sanitetskommando. Hvis der uden for normal arbejdstid afdækkes et behov for anden støtte vil socialrådgiveren formidle kontakt til rette instans i Forsvaret. Ved akutte behov for støtte vil socialrådgiveren henvise eller formidle kontakt til den øvrige offentlige sektors akutberedskab. Det kan f.eks. være vagtlægeordning, skadestue, Den Sociale Døgnvagt, politi m.v.).
- *Psykologbistand til alle veteraner og pårørende:* Veterancentret tilbyder psykologbistand til alle, som er psykisk påvirket af en udsendelse eller har problemer med at tilpasse sig hverdagen efter en udsendelse. Der kan ydes hjælp til eventuelle parforholdsproblemer, der er opstået som følge af udsendelse. Pårørende tilbydes også individuelle forløb. Veteraner og pårørende kan efter en samtale med en af Veterancentrets psykologer blive tilbudt behandling ved ét af Veterancentrets lokale tjenestesteder eller et forløb hos en netværkspsykolog i lokalområdet, hvor veteranen bor. Veterancentrets psykologer kan kontaktes i daglig arbejdstid på Veterancentrets telefon 72 81 97 00. Der er ingen "forældelsesfrist" for henvendelser på baggrund af oplevelser under en udsendelse.
- *Kropsterapi:* Veterancentret tilbyder kropsterapi til veteraner, enten som et supplerende tilbud til den psykologiske behandling eller som enkeltstående behandlingstilbud.

INITIATIVER FOR DE MEST UDSATTE VETERANER

- *Opsøgende rådgivere fra Veterancentret:* Veterancentrets opsøgende rådgivere støtter særligt sårbare veteraner i at forbedre deres livssituation i et tæt samarbejde med kommunale, regionale og frivillige aktører. De opsøgende rådgivere

har særligt fokus på veteraner, som ikke selv henvender sig for at modtage Veterancentrets tilbud.

- *Styrket behandling:* Veterancentrets behandlingstilbud bliver løbende udviklet med henblik på, at veteraner får den bedst mulige behandling. Der tilbydes nye, evidensbaserede behandlingsmetoder og -tilbud, som er udviklet og målrettet danske veteraner.
- *Styrket samarbejde med psykiatri og kommuner:* Det styrkede samarbejde består af tre delinitiativer: 1. Styrket samarbejde med kommunerne, 2. Prisen til Årets Veterankommune og 3. Styrket samarbejde med psykiatrien. Initiativerne skal sikre, at indsatsen over for den enkelte veteran er sammenhængende, sammensættes fleksibelt, og at overgangen opleves koordineret. Kommunerne tilbydes sparring og rådgivning i forhold til udfærdigelse af veteranpolitikker og etablering af samarbejdsaftaler. Der tilbydes undervisning af kommunale medarbejdere i at skabe det bedste møde og i at støtte veteranen ud fra de særlige forhold, der kan være til stede, ligesom kommunerne bistås med rådgivning og støtte i konkret sagsbehandling. Der er ligeledes et samarbejde om en systematisk koordinering af indsatsen ved misbrugsproblematikker.
- *Specialiseret botilbud til veteraner:* Surgaarden, Agger er et specialiseret botilbud for veteraner, som henvender sig til målgruppen med komplekse problemstillinger, konfliktskabende adfærd og for de flestes vedkommende også et behandlingskrævende misbrug og/eller selvmedicinering.
- *Fagligt koncept hos KFUM's SoldaterRekreationer og Veteranbo:* Styrkelse af det faglige koncept hos KFUM's SoldaterRekreationer og Veteranbo har til formål at skabe en målrettet og individuel indsats for de veteraner, der bor på rekreationerne, ligesom indsatsen over for de pårørende også styrkes. Ophold på en SoldaterRekreation vil som udgangspunkt ikke kunne overstige 12 måneder.
- *Veteranhjem:* Fonden Danske Veteranhjems seks veteranhjem tilbyder muligheden for akut overnatning i en afgrænset periode for veteraner med udfordringer. På veteranhjemmene er der samtidig mulighed for at indgå i en madordning, hvor der udleveres overskudsmad. Veteranhjemmene tilbyder tillige legater til ferieophold, lektiehjælp og efterskoleophold.
- *På vej mod en god hverdag:* Der er indgået en interim aftale mellem Fonden Danske Veteranhjem og Veterancentret, som sammen tilbyder en særlig håndholdt støtte til udsatte veteraner i overgangene fra eksempelvis den ambulante psykiatri til en god hverdag. Tilbuddet skal i offentligt udbud i 2026 med henblik på tildeling af kontrakt fra 1. januar 2027.

- *Samarbejde med sundhedsteamet i Københavns Kommune, Sundhed i Front:* Sundhed i Front er et mobilt opsøgende tilbud, som udfoldes der, hvor den udsatte veteran befinder sig. Samarbejdet omfatter en opsøgende og sundhedsfaglig indsats rettet mod veteraner, der har somatiske og psykiatriske helbredsproblemer, herunder eventuelt misbrug og potentielt selvmedicinering. Målgruppen kan af forskellige årsager ikke formå at etablere og bibeholde kontakten til det eksisterende system - både sundhedsfagligt og socialt. Initiativet giver mulighed for hurtig aktion samt enkel visitation/indskrivning, hvilket betyder, at den udsatte veteran oplever en smidig overgang og et fleksibelt håndholdt sundhedstilbud.
- *DIF Soldaterprojekt:* Der ydes tilskud til DIF Soldaterprojekt, som har til formål at få veteraner til at deltage i foreningsidræt for at støtte dem i deres vej væk fra isolation og ud i bæredygtige civile idrætsfællesskaber. Dette sker via Safe Zones, som er trygge idrætsfællesskaber for sårbare veteraner, diverse camps, idræt-events samt diverse idrætstilbud. Målgruppen for DIF Soldaterprojekt er sårbare veteraner og i nogen grad deres pårørende gennem en række Family Zones. På nær for Bornholm, Grønland og Færøerne er initiativet landsdækkende. Initiativet er tilpasset antallet af veteraner i de enkelte regioner, så størstedelen af alle udsatte veteraner har adgang til tilbuddet inden for en rimelig afstand.
- *Invictus Games:* Der ydes tilskud til danske veteraners deltagelse i Invictus Games. Danske fysisk eller psykisk tilskadekomne veteraner har deltaget i Invictus Games siden grundlæggelsen i 2014. De danske deltagere indgår gennem sport i et målrettet rehabiliteringsforløb. Deltagelsen er kulminationen af mange måneders tilrettelagt træning, hvor deltagerne udvikler sig sportsligt og personligt.
- *Rådgivning gennem Danmarks Veteraner:* Der ydes tilskud til Danmarks Veteraner og Veteranstøtten, som blandt andet tilbyder telefonisk veteranrådgivning med det formål at bygge bro mellem veteraner, myndigheder, kommuner og institutioner. Danmarks Veteraner kan også yde begrænset akut økonomisk støtte til veteraner gennem foreningens akutkasse.
- *Pilotprojekt om små boliger:* Nogle veteraner kan have svært ved at opretholde et normalt familieliv efter udsendelse. Derfor kan der være behov for "time out"-boliger, hvor de tilbydes et kortere ophold, som gør det muligt igen at kunne træde ind i rollen som forælder, ægtefælle mv. Derfor er der oprettet en pulje på 2 mio. kr. til at støtte et pilotprojekt med små boliger. Puljen gives til Tiny Houses i et fællesskab, som kan bruges som "time out"-boliger eller mere permanent.

INITIATIVER FOR VETERANERS BESKÆFTIGELSE

- *Beskæftigelsesrettet indsats for sårede eller tilskadekomne veteraner:* Hvis en veteran bliver såret eller kommer til skade, tilbyder Veterancentrets beskæftigelsesrådgivere faglig rådgivning og støtte og samarbejder med kommuner og veterankoordinatorer for at sikre bedst mulig sagsbehandling. Indsatsen har til formål at sikre den varigt skadede veteran de bedst mulige vilkår for at kunne leve et fuldgældigt liv på trods af sin funktionsnedsættelse, herunder hjælpe tilskadekomne veteraner med at omstille sig fra deres hidtidige job til et nyt job i eller uden for Forsvaret.
- *Forsvarets tilbud om rehabilitering ved Veterancentret:* Veterancentret tilbyder en helhedsorienteret rehabiliterende indsats for veteraner, der under udsendelse har pådraget sig en varig fysisk eller psykisk skade med et erhvervsevnetab til følge. Det rehabiliterende forløb sigter mod at styrke veteranens arbejdsevne.
- *Virksomhedsmentoruddannelsen:* Personer i offentlige og private virksomheder uddannes til at agere mentorer for deres medarbejdere, som er veteraner og som grundet udfordringer efter udsendelsen har vanskeligt ved at fastholde tilknytningen til arbejdsmarkedet. Formålet er, at flere virksomheder klædes på til at rekruttere og fastholde udsatte veteraner. Virksomhedsmentoruddannelsen udvides med et tilrettelagt uddannelsesprogram til Forsvarets ansatte.
- *Ansættelse af skadede veteraner i Forsvarsministeriets koncern:* Veteraners fysiske og psykiske arbejdsskader skal ikke ligge dem unødigt til last i forhold til ansættelse i Forsvarsministeriets koncern. Derfor er helbredskravene for fastansatte medarbejdere i Forsvarsministeriets koncern blevet opdateret så skadede veteraners kompetencer kan nyttiggøres i Forsvaret i endnu højere grad.
- *Samarbejde med Center for Aktiv Beskæftigelsesindsats (CABI):* Veterancentret har et samarbejde med CABI, der arbejder for at fremme social ansvarlighed på arbejdsmarkedet, for at styrke veteraners muligheder for at opnå beskæftigelse og trivsel på det civile arbejdsmarked. Samarbejdet er målrettet virksomheder, kommuner og veteraner. .

INITIATIVER FOR FAMILIER OG PÅRØRENDE

- *Kontaktofficeren støtter de pårørende og veteranen:* Forsvaret yder gennem tjenestestedets kontaktofficer den ansatte og de nærmeste pårørende størst mulig hjælp ved tilskadekomst i tjenesten. Kontaktofficeren koordinerer indledningsvis Forsvarets støtte til tilskadekomne og sårede veteraner samt deres pårørende, ligesom kontaktofficeren vil blive tilknyttet de nærmeste pårørende, hvis en sol-

dat omkommer under international tjeneste. Når veteranen er kommet hjem, kan veteranen eller dennes pårørende til enhver tid rette henvendelse til tjenestestedets kontaktofficer, hvis der måtte være behov for yderligere støtte.

- *Tjenestestedet orienterer de pårørende om vigtige informationer inden soldatens udsendelse:* I forbindelse med udsendelse af enheder afholder tjenestestedet en række orienteringer om den forestående mission og de forhold, man som pårørende skal være opmærksom på. Blandt andet deltager Veterancentret med oplæg og informerer om en række psykologiske, sociale, økonomiske og praktiske forhold. Informationen skal bidrage til at klæde pårørende på til at håndtere et familiemedlems udsendelse. Familienetværket samt Veteranstøtten, der er frivillige foreninger, der arbejder til gavn for veteraner og pårørende, deltager ofte i disse orienteringer.

Orienteringer er forankret ved tjenestestedets kontaktofficer og omfatter som minimum:

1. "Pårørendearrangement før udsendelse", som afholdes ca. to måneder før enheden udsendes. Her møder de pårørende tjenestestedets kontaktofficer, som giver en orientering om kontaktofficerens rolle. Ved dette arrangement orienteres de pårørende endvidere om mulige psykiske reaktioner, støttemuligheder, Familienetværket og kontaktmuligheder. Veterancentret har udviklet forskelligt materiale til soldater og pårørende, herunder børn, som uddeles under arrangementet. Materialerne findes alle på Veterancenterets hjemmeside www.veterancentret.dk under menupunktet "Publikationer".
2. I de tilfælde hvor der afholdes en udsendelsesparade, inviteres de pårørende til overværelse af paraden.
3. "Midtvejsarrangement for pårørende", som afholdes midtvejs i udsendelsesforløbet. Under dette arrangement vil der normalt være deltagelse af en repræsentant for den udsendte enhed. Ved udsendelser af kortere varighed end seks måneder, afholdes dette arrangement normalt ikke.
4. "Pårørendearrangement i forbindelse med hjemkomst", som afholdes umiddelbart før eller i forbindelse med, at enheden kommer hjem.
5. Hjemkomst til lufthavn/havn, hvor en repræsentant fra Forsvaret byder velkommen hjem.
6. I de tilfælde, hvor der afholdes en hjemkomstparade, inviteres de pårørende til at overvære paraden.

- *Psykologhjælp til veteraners børn:* Når en forælder udsendes, kan det påvirke hele familien, særligt børnene. Derfor tilbyder Veterancentret psykolog- og psykoterapeutisk behandling til veteraners børn og unge.
- *Hjemkomstprogram for soldater, der udsendes som enkeltpersoner:* Soldater, der udsendes som enkeltpersoner (fx i regi af FN), orienteres af kontaktofficeren forud for udsendelsen samt følger et hjemkomstprogram på lige fod med soldater, der udsendes med enheder. Programmet er fleksibelt og tilbydes også i meget individualiseret form. Samme forhold gør sig gældende for personel, der ikke udsendes samtidig med den øvrige styrke. Der tilbydes også pårørendearrangementer for denne gruppe. Kontaktofficeren på tjenestestedet tilsikrer i hvert enkelt tilfælde, at de pårørende er orienteret om Forsvarets tilbud.
- *Soldater og veteraners pårørende kan få relevant information gennem Veterancentret:* De pårørende kan, udover at anvende den tilknyttede kontaktofficer, finde relevant information om alle Forsvarets tilbud om rådgivning og støtte samt diverse pjecer og foldere på Veterancentrets hjemmeside www.veterancentret.dk. Her er det bl.a. muligt at finde gode råd til børnefamilier, hvor en forælder enten skal udsendes eller har været udsendt. Familien kan f.eks. støttes med familiesamtaler, socialrådgiverbistand eller psykologhjælp fra Veterancentret.
- *Dialog- og undervisningsmaterialet "Skal du så i krig?":* I samarbejde med Varde Kommune har Veterancentret udviklet dialog- og undervisningsmaterialet "Skal du så i krig?", der handler om, hvordan det er at have en forælder, der skal udsendes som soldat. Formålet med materialet er at styrke børnenes trivsel både før, under og efter udsendelsen samt at give børnenes kammerater forståelse for børn af udsendte og veteraner gennem kendskab og viden. Materialet henvender sig primært til pædagoger og skolelærere og består blandt andet af bøger, film, spil og fysiske aktiviteter. Det er tilgængeligt online på Veterancentrets hjemmeside (www.veterancentret.dk), og kan også rekvireres fysisk.
- *PREP – Parforholdskursus:* Ansatte i Forsvaret og deres partnere tilbydes parforholdskurset *Prevention and Relationship Enhancement Program*, som giver konkrete redskaber til at styrke kommunikation, forstå hinandens behov og skabe bedre forudsætninger for et velfungerende parforhold. Kurset er tilpasset de særlige vilkår, der gør sig gældende for ansatte i Forsvaret og deres familier.
- *Samarbejde med Familienetværket:* Veterancentret samarbejder med Familienetværket, som yder støtte til familier og deltager i pårørendearrangementer

under kontaktofficersordningen og støtter ligeledes ind i Veterancentrets samtalegrupper for børn og unge.

INITIATIVER FOR ANERKENDELSE

- *Monument i Kastellet over Danmarks Internationale Indsats efter 1948 og støtte til Informationscenteret tilknyttet monumentet:* Der er etableret et Monument over Danmarks Internationale Indsats efter 1948 i respekt for de mange, der har været udsendt til konflikt- og katastrofeområder, for dem der er udsendt nu og for dem, der er omkommet. Monumentet er udført af kunstner Finn Reinbothe og er placeret på Prinsessens Bastion i Kastellet. Monumentet blev indviet af Hendes Majestæt Dronningen den 5. september 2011 i forbindelse med Flagdagen for Danmarks udsendte. Et informationscenter i tilknytning til monumentet åbnede den 22. juni 2020. Informationscenteret formidler historien bag monumentet og de mange internationale missioner, som Danmark har deltaget i siden 1948. Informationscenteret er beliggende i Kommandantgården i Kastellet i umiddelbar nærhed af Monumentet. Informationscenteret er åbent for offentligheden og har gratis adgang samt hjemmesiden www.danmarksindsats.dk.
- *Afholdelse af Flagdag den 5. september:* Siden regeringens indførelse af Flagdagen for Danmarks udsendte den 5. september 2009, har det officielle Danmark på denne dag anerkendt alle udsendte. Flagdagen bliver officielt højtideligholdt i Kastellet og i Holmens Kirke. I Kastellet gennemføres der en mindehøjtidelighed og kranselægning, hvor der blandt andet er deltagelse af pårørende til omkomne, Kongehuset, regeringen, medlemmer af Folketinget, Forsvarets ledelse m.fl. Herudover deltager en værnssfælles paradestyrke, inkl. Hjemmeværnet, Politiet, Beredskabsstyrelsen, Veterancentret samt veteraner fra Danmarks Veteraner. I Holmens Kirke afholdes der mindegudstjeneste for de pårørende til omkomne og særligt inviterede. Efterfølgende gennemføres der parade på Christiansborgs Slotsplads for årets udsendte. Afslutningsvis afholder Folketinget en reception for årets udsendte og deres pårørende i Rigsdagsgården.
- *Forsvarets Medalje for International Tjeneste:* I 2010 blev Forsvarets Medalje for International Tjeneste indført. I 2015 blev international tjeneste før 2010 ligeledes anerkendt med Forsvarets Medalje for International Tjeneste 1948-2009.
- *Forsvarets Medalje for International Tjeneste i bronze:* I 2020 blev Forsvarets Medalje for International Tjeneste i Bronze indført med tilbagevirkende kraft til 2010 for international udsendelse, der ikke har kunnet anerkendes med Forsvarets Medalje for International Tjeneste.

- *Forsvarets Medalje for Sårede i Tjenesten:* Som en del af veteranpolitikken af 2010 blev anerkendelsen af psykiske skader ligestillet med fysiske skader ved dekorering med Forsvarets Medalje for Sårede i Tjenesten. Medaljen tildeles med tilbagevirkende kraft, også før 2010.
- *Styrket veteranindsats på Færøerne og i Grønland:* Danmarks veteranindsats forudsætter tæt samarbejde med lokale aktører, kommuner og regioner. Det gælder også for de veteraner, der er bosat på Færøerne og i Grønland. Veterancentret har et vedvarende engagement og fokus på styrkelse af samarbejde med lokale aktører, f.eks. frivillige organisationer, sundhedsvæsenet og sociale myndigheder på Færøerne og i Grønland, og Veterancentret arbejder her for yderligere at udbrede kendskabet til veteranindsatsen for veteraner og deres pårørende.

Børnemedaljer: Medaljer for børn til udsendte uddeles i et samarbejde mellem Familienetværket, Forsvaret og øvrige aktører på veteranområdet. I forbindelse med en soldats udsendelse gives børnemedaljen til alle børn, der har været berørt af udsendelsen og ønsker at modtage medaljen. Medaljen er en symbolsk og personlig anerkendelse af barnets oplevelse og rolle under udsendelsen. Den kan fx uddeles ved veteranens hjemkomst, parade, eller pårørendearrangement i forbindelse med hjemkomsten. Målet med disse er at give veteraner og pårørende lettere adgang til viden om, hvordan de kan søge støtte, ligesom indsatsen skal bidrage til at fremme, at særligt kommende veteraner og pårørende tidligt søger rådgivning og støtte, hvilket kan have en forebyggende effekt og øge effekten af en eventuel behandling.

- *Veterankortet:* Forsvarsministeriets Personalestyrelse, nu Personelkommandoen, har siden 2011 udsendt veterankort til nuværende og tidligere ansatte, der har været udsendt eller på tjenesterejser til direkte støtte for en mission i perioden 1992 og frem. Formålet med veterankortet er, at nuværende og tidligere ansatte medarbejdere under Forsvarsministeriet fysisk kan dokumentere, at de har været udsendt i en international mission for Danmark og dermed er veteraner. Veterankortet kan også anvendes som identifikation ved kontakt med andre myndigheder og aktører på veteranområdet.

Veterankort bestilles ved Personelkommandoen, der printer og fremsender. Der er to bestillingsmuligheder:

1. Enkeltbestilling via Veterancentrets hjemmeside omfatter genbestilling af et tabt veterankort eller ansøgninger fra hjemsendt/pensioneret tidligere medarbejder.

2. Myndighedsbestilling ved førstegangsmottagelse af veterankort. Myndigheden/enheden fremsender en samlet holdbestilling til Personelkommandoen via personalestyrelsens hjemmeside på FIIN. Veterankortene fremsendes til bestiller.

Veterankortet giver adgang til to rabatordninger:

1. Frivillige kræfter har taget initiativ til, at man med et veterankort kan få rabatter hos f.eks. restauranter og seværdigheder samt på boligtilbehør, wellness mv. Oversigt fremgår på veterankortet.dk
 2. Veteranen kan desuden få adgang til rabatter gennem Visma LogBuy, ved at gå ind på www.mylogbuy.dk og oprette en ny bruger ved at skrive firma-navnet, som enten er Forsvaret eller Beredskabsstyrelsen.
- *Forsvarsministeriets koncerns aftale med Visma LogBuy:* Forsvarsministeriets koncern har en aftale med den private virksomhed Visma LogBuy, der tilbyder en ordning, hvor virksomheder, herunder offentlige myndigheder, kan tilmelde sig og opnå rabatter hos private erhvervsdrivende. Ordningen var oprindeligt kun gældende for ansatte inden for Forsvarsministeriets område, men blev i 2014 udvidet til, at også ikke-ansatte veteraner har adgang til ordningen.
 - *Mindesmærker for veteraner:* Gennem en pulje, der administreres af Veterancentret, er der mulighed for at søge økonomisk støtte til anlæg af mindesmærker for veteraner.
 - *Finansiering af anerkendende initiativer:* Gennem Veterancentrets øvrige puljer uddeles der midler til ferielejre, flagdagsarrangementer, gensynstræf og diverse anerkendende initiativer målrettet veteraner og deres pårørende.
 - *Adgang til årlig ENGAGE-festival:* Veteranfestivalen ENGAGE sætter hvert år fokus på anerkendelse af veteraner og deres pårørende gennem musik, fest og fællesskab. Veteraner har gratis adgang til festivalen.
 - *Veteran Match:* Veteran Match er et initiativ i Danmarks Idrætsforbund, der i samarbejde med elitesportsklubber, kommuner og Forsvaret hylder veteraner i forbindelse med større sportsbegivenheder f.eks. med gratis entré, stadionspeak m.v.
 - *Indsamlingsarrangementer til yderligere støtte:* Der gennemføres årlige indsamlingsarrangementer, eksempelvis *Veteran Supports* Havnefest i Helsingør, He-

licopter Wings 100 km Challenge og Hærløbet ved Hærens Officersskole. De indsamlede midler anvendes til at støtte veteranindsatsen.

- *Vidensdeling og konferencer:* Veterancentret gennemfører veteranrelaterede konferencer, hvor flagskibet er Den Nationale Veterankonference. Derudover har Veterancentret etableret en række nationale, regionale og lokale fora for at øge netværksdannelsen og styrke samarbejdet blandt veteranaktører. Det skal skabe en bedre sammenhængskraft i veteranindsatsen. Det er eksempelvis det nationale veteranforum med deltagelse af Forsvaret, de militære personelorganisationer samt en række veteranorganisationer. Dertil kommer regionale fora, hvor Veterancentret forestår gennemførelsen, samt Veterancentrets samlinger for landets veterankoordinatorer.

INITIATIVER FOR FOREBYGGELSE OG FORSKNING

Veterancentrets forskning spænder vidt, og er funderet i både nationalt og internationalt samarbejde. Forskningsprojekterne tager afsæt i soldaters og deres pårørendes, herunder veteranfamiliernes vilkår før, under og efter udsendelse i internationale operationer med det formål at generere viden, der kan kvalificere veteranindsatsen og komme veteraner og deres pårørende til gode.

Veterancentrets forskning tematiseres gennem:

1. Veteraner: Helbred og livskvalitet
2. Interventioner: Behandling og sociale indsatser
3. Pårørende: Trivsel og behov

Veterancentrets igangværende forskningsprojekter består bl.a. af:

- Overblik over problemer, symptomer og diagnoser blandt danske veteraner. Der er fokus på at sikre resultaternes relevans for Veterancentrets indsatser med forebyggelse, behandling og rehabilitering for nutidige og fremtidige udsendelser.
- Undersøgelse af risikofaktorer og behandlingseffekt for moralsk skade og kompleks PTSD
Forskning i behandlingssøgende veteraner, dels med henblik på evaluering af effekten af den tilbudte psykologiske behandling, og dels med henblik på at afdække årsager til, at nogle veteraner ikke gennemfører den tilbudte behandling ("drop out").

- Epidemiologisk forskning med henblik på opnåelse af større viden om, hvorfor nogle soldater bliver syge, når andre tilsvarende personer i befolkningen ikke bliver det.
- Evaluering af validitet og pålidelighed af kliniske måleinstrumenter (interviews og spørgeskema) som benyttes til diagnostik og evaluering af symptombelastning.
- Forskning i betydningen af negative oplevelser i barndommen for udvikling af psykiske efterreaktioner af udsendelsen.
- Anvendelse af maskinlæring såsom udvikling af algoritmer, der kan understøtte videncentrets arbejde med eksempelvis drop-out-projektet og pilotprojekter.
- Udvikling og evaluering af et nyt modulopbygget behandlingsprogram til veteraner med kompleks PTSD.
- Robusthedsprogram, der har til hensigt at styrke soldaters mentale robusthed før udsendelse til international mission.
- Overblik over psykiske, sociale og praktiske udfordringer blandt danske veteraners pårørende samt trivslen blandt børn og pårørende.

Udover den anførte forskningsindsats arbejder Veterancentrets psykologer med evidensbaserede metoder inden for kognitiv adfærdsterapi og udvikler og afprøver nye metoder inden for især traumebehandling.

INITIATIVER FOR VETERANERS ARBEJDSKADER

Bedre behandling af veteraners arbejdsskader

Arbejdsmarkedets Erhvervssikring (AES) er den ansvarlige myndighed for behandling af alle arbejdsskader i Danmark, herunder veteraners arbejdsskader.

- *Særloven af 2014:* Veteraner med PTSD har opnået en særstilling i arbejdsskadesystemet. Formålet med særloven var at etablere en ordning, der samler op på de sager, hvor sygdommen posttraumatisk belastningsreaktion (PTSD) ikke har kunnet anerkendes, fordi kravene til dokumentation for sygdomsdebut efter den gældende lovgivning om arbejdsskadesikring ikke var opfyldt. Særloven forventes i løbet af 2026 erstattet af en ny lov om arbejdsskadesikring for udsendt personel på statens område m.v., jf. uddybning nedenfor.
- *Forsinket PTSD kan anerkendes som en arbejdsskade:* Udredningen "A scientific review addressing delayed-onset posttraumatic stress disorder and posttraumatic depression" fra juni 2013 har ført til lempelser i praksis vedr. posttraumatisk belastningsreaktion (PTSD). Ændringen har betydet, at forsinket PTSD kan anerkendes som arbejdsskade. Ved forsinket PTSD viser de første symptomer på

PTSD sig inden for de første seks måneder efter belastningens ophør, og sygdommen er fuldt ud til stede inden for to år. Praksisændringen medførte, at flere sager om PTSD er blevet anerkendt som en arbejdsskade. Der er senere tilkommet yderligere justeringer af praksis på området som beskrevet nedenfor. Ændringen blev foretaget under Beskæftigelsesministeriets ressort.

- *Erhvervssygdomsfortegnelsen:* I forlængelse af ovenstående udredning er der foretaget et review af udredningen ift. depression, som i juni 2016 har ført til optagelse af depression efter krigsdeltagelse på erhvervssygdomsfortegnelsen. Det betyder, at soldater, der har været udsendt til krigstjeneste, administrativt vil kunne få anerkendt deres sygdom, såfremt kravet til belastningen og dokumentation herfor er opfyldt. Ændringen blev foretaget under Beskæftigelsesministeriets ressort.
- *Anerkendelse af PTSD som en erhvervssygdom:* På baggrund af Vestre Landsrets dom fra juni 2020 om anerkendelse af PTSD som en erhvervssygdom og forskningsudredningen bestilt af Erhvervssygdomsudvalget om forsinket PTSD har Erhvervssygdomsudvalget i 2021 lempet forelæggelsespraksis. Sager om forsinket PTSD skal nu forelægges med henblik på anerkendelse, når de første symptomer viser sig inden for et år efter belastningens ophør imod tidligere seks måneder, og PTSD er fuldt til stede inden for 3-10 år efter belastningens ophør, imod tidligere to år. I visse tilfælde kan sager om forsinket PTSD forelægges og anerkendes, hvor de første symptomer viser sig inden for fire år, og sygdommen er fuldt udviklet inden for 15 år. Lempelsen blev indført under Beskæftigelsesministeriet.
- *Veteraners adgang til økonomisk rådgivning ved udbetaling af erstatning:* Veteraner, der får anerkendt en arbejdsskade, har mulighed for at få gratis økonomisk rådgivning i forbindelse udbetaling af erstatningen. Veterancentret faciliterer kontakten til eksterne samarbejdspartnere, som består af professionelle økonomer.

Forsvarsministeriets særlige godtgørelses- og erstatningsordninger

- *Arbejdsskadesikringsloven:* Veteraner er som øvrige ansatte i Forsvaret omfattet af arbejdsskadesikringsloven. De vil således være omfattet ved tilskadekomst og dødsfald, der sker under arbejdet eller de forhold, arbejdet foregår under. Efter arbejdsskadesikringsloven kan man være berettiget til blandt andet godtgørelse for varigt mén (2026 sats: 100 % mén = kr. 1.103.500,001), erstatning for erhvervsevnetab, dækning af udgifter til behandling og hjælpemidler, overgangsbetøb til ægtefælle/samlever (2026 sats: kr. 208.000,00) og erstatning for tab af forsørger. Kommer en veteran til skade, skal vedkommende derfor straks orientere sin arbejdsmiljøgruppe, så der kan oprettes en anmeldelse af skaden som en arbejdsskade.

- *Forsvarets særlige erstatning- og godtgørelsesordning:* Veteraner kan ud over arbejdsskadesikringsloven være omfattet af Forsvarets særlige erstatnings- og godtgørelsesordning i henhold til personellovens § 11 a. Ordningen gælder for både tilskadekomst og dødsfald under udsendelse, når skaden sker som følge af tjenesten. Man kan være berettiget til godtgørelse for varigt mén (2026 sats: 100 % mén = kr. 5.435.660,60), erstatning for tab af forsørger (2026 sats: kr. 3.624.687,203) og erstatning til boet efter en person, der ikke var forsørger (2026 sats: kr. 1.809.729,401).

Såfremt veteranen er omfattet af personellovens § 11 a, kan denne være berettiget til en supplerende løbende ydelse fra Forsvaret i henhold til personellovens § 11 b, således at overenskomstansatte i pensionsmæssig henseende bliver sidestillet med en tjenestemand i en tilsvarende situation og med tilsvarende tjenesteforløb. Veteranen kan ikke være omfattet, hvis vedkommende på skadestidspunktet var tjenestemand eller omfattet af civilarbejderloven, fortsat er ansat i Forsvaret på almindelige vilkår, eller hvis erhvervsevnetabet som følge af arbejdsskaden er fastsat til under 15 procent. Hvis veteranen er berettiget til supplerende pensionslignende ydelse, er vedkommendes børn berettiget til børnepensionstillæg frem til det 21. år. Ved dødsfald som følge af arbejdsskaden kan veteranens ægtefælle og børn være berettiget til henholdsvis ægtefælle- og børnepension.

Såfremt veteranen er omfattet af personellovens § 11 a, kan denne også være omfattet af personellovens § 11 c vedrørende kulancemæssig godtgørelse for svie og smerte. Hvis en veteran som følge af en skade under udsendelse i INTOPS efterfølgende har været eller fortsat er sygemeldt fra sit arbejde, kan vedkommende være berettiget til en godtgørelse på kr. 250,00 (2026 sats) pr. sygedag frem til den dag, hvor Arbejdsmarkedets Erhvervssikring træffer afgørelse om veteranens varige méngrad. Beløbet for kulancemæssig godtgørelse for svie og smerte kan dog ikke overstige maksimumsbeløbet på kr. 96.000,00 (2026 sats). En veteran kan i særlige tilfælde være berettiget til en skønsmæssigt fastsat godtgørelse for svie og smerte.

- *Veteraners dækning under udsendelse i tilfælde af fritidsskader:* Der er ud over Forsvarets særlige erstatnings- og godtgørelsesordning en lignende ordning i finanslovens § 7, tekstanmærkning 107. Denne dækker veteraner under udsendelse i tilfælde af fritidsskader. Satserne er de samme som ved Forsvarets særlige erstatnings- og godtgørelsesordning. Dækningen efter denne bestemmelse finder tillige anvendelse i krigs- og risikoområder.

- *Veteraners erstatningsmulighed ved udsendelse på en FN-ledet mission:* Veteraner, som har været udsendt på en FN-ledet mission og som følge af denne udsendelse har pådraget sig en psykisk skade, kan være berettiget til en yderligere erstatning fra FN. Denne erstatning beregnes på baggrund af den méngrad, som FN vurderer, at veteranen har pådraget sig som følge af udsendelsen. Der gøres opmærksom på, at personkredsen for erstatningsordningen begrænser sig til veteraner, der har været udsendt på FN-ledede missioner som f.eks. UNAMI, UNIFIL, UNPROFOR, UNFICYP, UNPREDEP.

- *Statens tjenesterejseforsikring:* Statsansatte på tjenesterejse i udlandet er omfattet af statens tjenesterejseforsikring. Forsikringen dækker sygdom og hjemtransport, lægelig fejlbehandling op til kr. 1.000.000,00, sygeledsagelse/tilkaldelse, rejseafbrydelse, bagageforsinkelse kr. 3.000,00, tyveri, brand og røveri af bagage kr. 25.000,00, dog kr. 40.000,00 hvis rejsen er over 3 måneder af varighed, privatansvar i udlandet for personskade kr. 10.000.000,00, for tingskade kr. 10.000.000,00 og global juridisk assistance kr. 250.000,00 for retshjælp og sikkerhedsstillelse kr. 100.000,00.

Såfremt tjenesterejseforsikringen ikke erstatter et tab eller en beskadigelse af personlige ejendele sket under udsendelse i INTOPS, kan der eventuelt ydes kulancemæssig godtgørelse for tabet/beskadigelsen i henhold til personellovens § 11 d, som dækker personlige ejendele, der mistes eller beskadiges som følge af tilstedeværelse i områder under krig eller krigslignende forhold. Godtgørelse vil kunne ydes for nødvendige personlige ejendele, der ikke er særligt kostbare genstande, medmindre tabet eller beskadigelsen skyldes væsentlig grad af egen skyld. Der kan kun ydes godtgørelse med beløb svarende til de beløbsgrænser, der er fastsat i den almindelige tjenesterejseforsikring.

- *Udsendte der bliver hjemsendt før tid, og deres mulighed for ydelser:* Udsendte, der bliver repatrieret før planlagt hjemrotation som følge af sygdom eller tilskadekomst forårsaget af tjenesten, kan efter en individuel afgørelse bibeholde flere af de ydelser, der gives i forbindelse med udsendelse i en international operation, frem til den planlagte dato for hjemrotation. Det skal understreges, at der i hver enkelt sag om repatriering foretages en individuel og konkret vurdering af forholdene.
- *Indførelse af en formodningsregel i veteransager om PTSD samt livslang dækning af proteser:* Regeringen og et bredt flertal af Folketinget indgik i november 2024 "Aftale om udvikling af veteranindsatsen under forsvarsforliget 2024-2033." Aftaleparterne er blandt andet enige om at indføre en formodningsregel, så myndighederne fremover som udgangspunkt vil formode, at der er en sammenhæng mellem hændelser under veteraners udsendelse og

diagnosen PTSD. Det betyder, at veteraner ikke længere selv vil skulle løfte bevisbyrden i forhold til at dokumentere sammenhængen. Med indførelsen af en formodningsregel i arbejdsskadesager om PTSD vil myndighederne således kun kunne afvise en sag, såfremt der er særligt tungtvejende grunde, der taler imod. I fortsat være en forudsætning, at en uafhængig speciallæge i psykiatri har stillet diagnosen PTSD. Det nye initiativ kræver en lovændring.

- *Livslang dækning af proteser:* Veteraner, der under udsendelse har været udsat for en fysisk skade og derfor har behov for en protese, får i dag udbetalt et engangsbeløb efter anerkendelse af deres arbejdsskadesag. Mange veteraner oplever, at engangsbeløbet ikke dækker de reelle udgifter. Derfor er aftaleparterne enige om at sikre livslang og løbende dækning af fysisk skadede veteraners udgifter til udskiftning og tilpasning af proteser.

OVERSIGT OVER STØRRE POLITISKE INITIATIVER PÅ VETERANOMRÅDET SIDEN 2010

Danmarks veteranpolitik af 2010

Den 13. oktober 2010 blev den første veteranpolitik offentliggjort. Veteranpolitikken indeholdt blandt andet 19 nye initiativer, som sidenhen er blevet implementeret og i drift (beskrevet i det foregående). Veteranpolitikken blev evalueret af en tværministeriel arbejdsgruppe medio 2013 og initiativerne tilpasset.

Særloven om veteraner med PTSD 2014

Siden indførelse af særloven i 2014 har veteraner med PTSD opnået en særstilling i arbejdsskadesystemet. Formålet med særloven var at etablere en ordning, der kunne samle op på de sager, hvor sygdommen posttraumatisk belastningsreaktion (PTSD) ikke har kunnet anerkendes, fordi kravene til dokumentation for sygdomsdebut efter den gældende lovgivning om arbejdsskadesikring ikke var opfyldt. Loven lemper de krav, der stilles til dokumentationen for, at sygdomssymptomer er opstået inden for 6 måneder efter udsendelse. Anerkendelse efter særloven forudsætter de samme tidsmæssige kriterier som anerkendelse efter erhvervssygdomsfortegnelsen.

Servicetjekket af veteranindsatsen 2016

På baggrund af regeringsgrundlaget, juni 2015, blev der gennemført et gennemgribende servicetjek af veteranindsatsen bl.a. med henblik på at nå veteraner, der ikke nås af de allerede eksisterende tilbud, herunder sikre en bedre sammenhæng og en større vidensdeling på veteranområdet. Servicetjekket medførte en ny og mere rammesættende veteranpolitik af september 2016.

Danmarks veteranpolitik af 2016

Danmarks veteranpolitik af 2016 udsprang af det servicetjek af veteranindsatsen, som er beskrevet ovenfor. Veteranpolitikken angiver de generelle principper og de overordnede målsætninger for anerkendelse og støtte til veteraner og deres pårørende. Politikken skaber rammerne for de konkrete initiativer på veteranområdet. Resultaterne af indsatsen vurderes kontinuerligt for at sikre, at den fornødne effekt opnås. Danmarks veteranpolitik af 2016 erstatter veteranpolitikken af 2010.

Satspuljeinitiativer om "Tryghed for veteraner" og sagsbehandlingstider 2017

I 2017 indgik et bredt flertal af Folketinget aftale om fordeling af reserven til foranstaltninger på social-, sundheds- og arbejdsmarkedsområdet (SSA-reserven). Et af aftalens initiativer, "Tryghed for veteraner," havde til hensigt at fremme en tryk og god sagsbehandling af veteraners arbejdsskadesager ved tiltag, bl.a. om nedbringelse af sagsbehandlingstiden og mulighed for en second opinion og dermed mulighed for udfærdigelse af en ekstra speciallægeerklæring.

Evalueringen af den samlede veteranindsats 2019-2020

Veterancentret gennemførte i 2019-2020 en omfattende evaluering af den danske veteranindsats med bidrag fra mere end 230 aktører på veteranområdet. Evalueringen havde fokus på fem områder; den beskæftigelsesrettede indsats for de mest udsatte veteraner, rehabilitering af de mest udsatte veteraner, pårørende og børn, herunder særligt børn af udsatte veteraner, forebyggelse af psykiske efterreaktioner samt anerkendelse.

Aftale om styrket veteranindsats 2020 – 15 initiativer

Den 20. november 2020 indgik partierne bag forsvarsforliget 2018-2023 (S, V, DF, R, K og LA) "aftale om styrket veteranindsats". Med aftalen blev der afsat 50 mio. kr. i perioden 2021-2023 til 15 initiativer rettet mod de hårdest ramte veteraner og veteraners familier. Ved indgåelse af første delaftale under forligsaftalen 2024-2033, er der blandt forligskredsen enighed om en fortsættelse og udvikling af veteranindsatsen, hvilket betyder, at de 15 initiativer videreføres med ca. 25 mio. kr. årligt. De 15 initiativer indgår i *Evalueringen af veteranindsatsen april 2024*. Veterancentret har identificeret et behov for at tilføre ca. 3 mio. kr. årligt med henblik på at fortsætte de 15 tiltag med få justeringer.

Aftale om et forbedret arbejdsskadesystem 2022

"Aftale om et forbedret arbejdsskadesystem" af 23. september 2022, som blev indgået af den daværende regering (S) og V, SF, RV, KF, DD, DF, NB, LA og ALT. Moderaterne (M) har siden tilsluttet sig aftalen. Det fremgår af aftalen, at danske veteraner leverer en ekstraordinær indsats og sætter livet på spil, når de udsendes for Danmark. Aftaleparterne var desuden enige om, at danske veteraners arbejde har

en helt særlig karakter, hvorfor en analyse af veteraners arbejdsskader skulle afdekke fordele og ulemper ved arbejdsskadesystemet på veteranområdet og forslag og mulige ændringer identificeres, herunder økonomiske og administrative konsekvenser. Som følge af regeringsdannelsen i december 2022 blev ressortansvaret for analysen overført fra Beskæftigelsesministeriet til Forsvarsministeriet, herunder tilrettelæggelse af analysens design og indhold.

Initiativ om udvidelse af Erhvervssygdomsudvalget 2022

Ved ressortoverførelsen blev det fastsat, at *analysen om veteraners arbejdsskader* ville indeholde initiativ om at udvide Erhvervssygdomsudvalget med tilforordnede specialister i forbindelse med behandling af konkrete sager om psykiske sygdomme hos veteraner. Initiativet er ét ud af en række initiativer i aftalen "bedre behandling af veteraners arbejdsskadesager," som den daværende regering (S) og et bredt flertal i Folketinget nåede til enighed om i marts 2022. Pakken af initiativer kom på baggrund af Vestre Landsrets dom fra juni 2020, der rejste en række spørgsmål i forhold til praksis for anerkendelse af PTSD som en erhvervssygdom. Initiativet er blevet udfoldet i *analysen om veteraners arbejdsskader*, og undersøgt i sammenhæng med andre mulige initiativer på området for veteraners arbejdsskader.

Ressortoverførelse af veteraners arbejdsskader 2022

Den 15. december 2022 blev behandlingen af veteraners arbejdsskader ressortoverført fra Beskæftigelsesministeriet til Forsvarsministeriet. Derved ønskede regeringen at anerkende, at danske soldater arbejder under forhold, som adskiller sig væsentligt fra de forhold, der gør sig gældende på det almindelige danske arbejdsmarked. Samfundet har derfor et særligt ansvar for at tage ekstra godt hånd om skadede veteraner.

Partnerskabsaftale om veteraner 2022

Der er indledt et partnerskab mellem Forsvarsministeriet, erhvervslivet, kommunerne og de faglige- og veteranorganisationer om at udbrede anerkendelsen af veteraner generelt samt øge beskæftigelsen blandt skadede veteraner.

Aftale om finanslov 2024

Der blev på finansloven 2024 afsat i alt 2,0 mio. kr. i perioden 2024-2025 til at styrke oplysningsindsatsen i Grønland vedr. forsvars- og sikkerhedspolitik relateret til Arktis. Midlerne vil også bidrage til den eksisterende indsats over for veteraner i Grønland med øget oplysning om og kortlægning af veteranernes forhold og behov. Forsvarsministeriets Center for Sikkerhed og Operationer arbejder p.t. på at invitere Veterancentret, Forsvarsakademiet, Grønlands Universitet (Ilisimatusarfik) samt Folk & Sikkerhed til at udarbejde et projektforslag til udmøntningen af midlerne.

Aftale om nyt veteranhjem i Region Sjælland 2024

Den 11. juni 2024 blev det besluttet af forsvarsministeren og forligskredsen, at der i Region Sjælland skal åbnes et ny veteranhjem, som skal danne rammen for støtte til veteraner og samtidig være et fristed for veteraner og pårørende. Fonden Danske Veteranhjem kan nu gå i dialog med Slagelse Kommune om muligheden for at etablere et veteranhjem i Slagelse by. Det første veteranhjem åbnede i Fredericia i 2010. Efterfølgende er der etableret veteranhjem i Odense, Aarhus, Aalborg og i København.

Aftale om udvikling af veteranindsatsen under forsvarsforliget 2024-2033

Med aftale om udvikling af veteranindsatsen under forsvarsforliget 2024-2033 blev det besluttet at udvikle veteranindsatsen for i alt ca. 2,4 milliarder kroner. Med aftalen blev der blandt andet afsat midler til indførelsen af en formodningsregel i veteransager om PTSD, så det formodes, at der er sammenhæng mellem hændelser under veteraners udsendelse og diagnosen PTSD. Herudover gik midlerne i aftalen til flere tilbud til familier og børn til veteraner, øget støtte til udsatte veteraner, styrket anerkendelse og fællesskaber, øget indsats for forebyggelse og forskning og bedre behandling af veteraners arbejdsskadesager.

INITIATIVER UNDER ØVRIGE MINISTEROMRÅDER

INITIATIVER UNDER INDENRIGS- OG SUNDHEDSMINISTERIETS RESSORT

- *Specialiseret behandling af veteraner med posttraumatisk belastningsreaktion (PTSD):* Der er i specialeplanen fastsat én højt specialiseret funktion vedr. behandling af veteraner med posttraumatisk belastningsreaktion (PTSD) på baggrund af militærtjeneste, primært i relation til udsendelse. Denne varetages på tre matrikler (Psykiatrisk Afdeling Odense, Aarhus Universitetshospital Psykiatrien og Psykiatrisk Center København (Rigshospitalet)). Derudover er der fastsat én regionsfunktion for behandling af PTSD på baggrund af tjenesterelaterede belastninger, herunder i forbindelse med militærtjeneste. I forhold til denne samarbejdes der med Veterancentrets Militærpsykologiske Afdeling (MPA). Funktionen varetages på fem matrikler (Psykiatrisk Center Ballerup, Psykiatrien Slagelse, Traume- og torturoverlevende Odense, Aarhus Universitetshospital Psykiatrien og Psykiatrien Nordjylland Aalborg).
- *Traumebehandling på Rigshospitalet:* Traumebehandling, herunder genoptræning af fysisk sårede veteraner på Rigshospitalet er blevet styrket, bl.a. gennem ansættelse af særligt personale. Veteraner med amputationer bliver tilbudt sportsproteser (i samarbejde med Forsvarsministeriet). Større amputationer som følge af ulykke sikrer derudover berettigelse til vederlagsfri fysioterapi hos praktiseren-

de fysioterapeuter, jf. Sundhedsstyrelsens vejledning om adgang til vederlagsfri fysioterapi. Således er vederlagsfri fysioterapi også et muligt tilbud på sundhedsområdet til veteraner med større amputationer.

INITIATIVER UNDER SOCIAL- OG BOLIGMINISTERIETS RESSORT

- *Den Nationale Videns- og Specialrådgivningsfunktion (VISO):* Veteraner er en del af målgruppen for Den Nationale Videns- og Specialrådgivningsfunktion (VISO), som støtter veteraner, pårørende, kommuner og specialinstitutioner med vejledende rådgivning og udredning af problemstillinger på det sociale område, når den rette ekspertise ikke er til stede i kommunerne.
- *Betalings- og handlekommune ifm. veteraners ophold:* Reglerne om betalings- og handlekommune i forbindelse med ophold i SoldaterRekreationer, veteranhjem og Veteranbo er, at beliggenhedskommunen for sådanne tilbud ikke bærer det økonomiske ansvar for hjælp efter den sociale lovgivning til veteranerne under og efter deres ophold i sådanne veterantilbud.
- *Med Aftale om udvidelse af refusionsordningen for bostøtte efter Housing First-tilgangen, fastholdelse af den nuværende refusionsperiode på herbergsområdet samt indførelse af en kapacitetsstyringsmodel på herbergsområdet og takstlofter for krisecentre og herberger* fra september 2025, er det fastsat, at herbergspladser målrettet veteraner undtages fra det kommende takstloft på herberger. Dette skyldes, at veteraner på herberger kan have behov for særlige rammer for deres herbergsophold som følge af udsendelse til krigszoner e.l.

INITIATIVER UNDER BØRNE- OG UNDERVISNINGSMINISTERIETS RESSORT

- *Realkompetencevurderinger:* Realkompetencevurderinger (RKV) kan bruges, når veteraner skal have tidligere erfaringer og kompetencer vurderet i forbindelse med vejledning til uddannelse og erhverv.